

Суц Олена Петрівна

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки
Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця;
старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-8619-8964*

МІЖНАРОДНИЙ ЦЕНТР ПО УРЕГУЛЮВАННЮ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРІВ ЯК ІНСТИТУЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

Розглянуто особливості правового становища Міжнародного центру по урегулюванню інвестиційних спорів. Встановлено, що у 2022 році було прийнято оновлені правила Міжнародного центру по урегулюванню інвестиційних спорів щодо арбітражу, посередництва, примирення та встановлення фактів, що розроблялися протягом п'яти років. Міжнародний центр по урегулюванню інвестиційних спорів є авторитетною арбітражною інституцією, що забезпечує міжнародну економічну безпеку розвинених країн світу, вирішуючи інвестиційні спори за участю держав та іноземних інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, захист інвестицій, гарантії інвестицій, інвестиційні спори, ISDS.

Sushch Olena Petrivna

*PhD in legal sciences, associate professor of the department of legal regulation of
the economy of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics;
senior researcher of the Research Institute of Legal Support for Innovative
Development of the National Academy of Sciences of Ukraine*

INTERNATIONAL CENTER FOR THE SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES AS AN INSTITUTION FOR ENSURING THE INTERNATIONAL ECONOMIC SECURITY OF THE DEVELOPED COUNTRIES IN THE WORLD

In the present investigation peculiarities of the legal position of the International Center for Settlement of Investment Disputes are considered. It was established that in 2022, the updated rules of the International Center for Settlement of Investment Disputes on arbitration, mediation, conciliation and fact-finding, which had been developed for five years, were adopted. The

International Center for the Settlement of Investment Disputes is an authoritative arbitration institution that ensures the international economic security of the developed countries by resolving investment disputes involving states and foreign investors.

Key words: investment, investment protection, investment guarantees, investment disputes, ISDS.

Залучення інвестицій у національну економіку від іноземних інвесторів досить тісно пов'язано із гарантіями захисту, що надаються іноземним інвесторам, у зв'язку з чим часто виникають спори, сторонами яких є держави та іноземні інвестори. З метою ефективного вирішення інвестиційних спорів Світовим банком у 1965 році була прийнята «Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними інвесторами» [1]. Зазначеною Конвенцією було створено Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних спорів (англ. – ICSID; далі – ICSID), метою якого є забезпечення вирішення через примирення та арбітраж інвестиційних спорів між Договірними державами та особами інших Договірних держав. Україна ратифікувала Вашингтонську конвенцію про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними інвесторами у 2000 році [2].

ICSID – це одна із найавторитетніших арбітражних інституцій, що розглядає спори між іноземними інвесторами і приймаючою державою (які мають назву «діагональні» або «змішані» спори, оскільки поєднується публічний і приватний інтерес) [3, с.4]. До компетенції ICSID належить вирішення правових спорів, що виникають безпосередньо із відносин, пов'язаних з інвестиціями, між державами, які домовляються, та особою іншої держави, яка домовляється, за умови наявності письмової угоди учасників спору про передачу такого спору для вирішення ICSID. Сторони, що досягли такої згоди, не мають права відмовитись від неї в односторонньому порядку.

Особливістю правового становища ICSID є те, що він володіє міжнародно-правовою правосуб'єктністю. Правоздатність ICSID включає в себе право: а) укладати договори; б) набувати та володіти рухомим та нерухомим майном; в) встановлювати порядок здійснення процесуальних дій. Також відповідно до ст. 19 Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між

державами та іноземними інвесторами, з метою забезпечення виконання ICSID своїх функцій на території кожної Договірної держави він володіє імунитетами та привілеями.

У структуру ICSID входить Адміністративна рада і Секретаріат, які ведуть список Посередників і список Арбітрів. Адміністративна рада складається з представників, по одному від кожної держави, що домовляються. У випадку відсутності представника або неможливості здійснення ним необхідних дій його функції виконує заступник представника. До компетенції Адміністративної ради належать: прийняття адміністративного і фінансового регламентів ICSID; прийняття правил проведення примирної процедури й арбітражу; прийняття Регламенту примирної процедури й арбітражу; схвалення заходів, що приймаються Банком і спрямовані на використання адміністративних засобів і служб, що є у нього; визначення умов діяльності Генерального секретаря і заступника Генерального секретаря; прийняття щорічного бюджету доходів і видатків ICSID; схвалення щорічного звіту про діяльність ICSID. Секретаріат складається із Генерального секретаря, одного або декількох заступників Генерального секретаря і штату секретаріату. Генеральний секретар є повноважним представником і головною посадовою особою ICSID, яка відповідає за керівництво, включаючи призначення штату, відповідно правил Конвенції. На нього покладаються функції реєстратора, він уповноважений посвідчувати правильність арбітражних рішень, винесених відповідно до зазначеної Конвенції, а також посвідчувати їх копії.

Кожна з держав, які домовляються, визнає рішення арбітражу обов'язковим і забезпечує виконання грошових зобов'язань, що накладаються арбітражем, у межах своєї території з таким статусом, який має заключне рішення судового органу цієї держави. Держава, що має федеративний устрій, має право забезпечувати виконання рішення арбітражу в рамках або через федеральні судові органи і може передбачити, що такі судові органи будуть розглядати рішення арбітражу так, якби це було заключне рішення судового органу держави, що входить до складу держави, яка має федеративний устрій.

Зацікавлена у виконанні рішення арбітражу на території держави, що домовляється, сторона повинна надати у відповідний орган суду або інший орган влади, спеціально уповноважений на виконання такого роду дій, копію рішення арбітражу, завірену Генеральним секретарем [1; 4, с.446].

За даними річного звіту, у 2022 фінансовому році було прийнято змінені правила ICSID щодо арбітражу, посередництва, примирення та встановлення фактів. Оновлені правила ICSID розроблялися протягом п'яти років у консультаціях з членами ICSID та широкою громадськістю. Також, у 2022 році ICSID розглянуто 346 справ, що є найбільшою кількістю справ, які будь-коли розглядалися ICSID за один фінансовий рік. Рекордні 77 завершених справ, що відображає постійні зусилля ICSID скоротити час розгляду справ [5].

Реалії сьогодення виводять питання кардинального покращення інвестиційного клімату на перше місце в повоєнній українській повістці з метою залучення інвестицій. Система захисту ICSID надто дорога і може бути доступна тільки великим компаніям. Серед її недоліків – надмірна тривалість розгляду, непослідовність і неточність рішень [6].

Розглядаючи і вирішуючи у середньому 2-3 спори на рік, Міжнародному центру з врегулювання інвестиційних спорів знадобилось більше 30 років, щоб отримати довіру і міжнародне визнання. Адже лише з 1997 року кількість спорів, які передавались на розгляд і вирішення ICSID, зросла до 10 на рік. Протягом останніх років центр вирішує уже близько 50 інвестиційних спорів на рік. На сьогодні ICSID є найбільш авторитетною арбітражною інституцією із вирішення інвестиційних спорів, якій довіряють вирішення спорів держави та транснаціональні корпорації з усього світу [7].

Україна є стороною угод про захист інвестицій та, на жаль, є лідером за кількістю поданих проти неї позовів [6]. Як відомо, Україна має багаторічний досвід інвестиційного арбітражу як держава-відповідач — більше двох десятків завершених справ з 1998 р. Крім того, є вже досить багато справ українських інвесторів проти інших держав-відповідачів. І це не тільки «кримські» справи, які більше на слуху останнім часом, але й справи українських інвесторів проти

Молдови, Латвії, Північної Македонії, про які є публічна інформація [8]. На сьогоднішній день у рамках ICSID проти України було порушено вісім проваджень у справах, із них одна закінчилася мировою угодою, провадження по одній було припинено за згодою сторін, два рішення (справи Дженерейшн і Токіос Токелес) винесені на користь України й ще чотири справи підлягають розгляду. Є також декілька справ, порушених проти України, які розглядаються поза ICSID [9].

Отже, Міжнародний центр по урегулюванню інвестиційних спорів є авторитетною арбітражною інституцією, що забезпечує міжнародну економічну безпеку розвинених країн світу, вирішуючи інвестиційні спори за участю держав та іноземних інвесторів. Велика кількість справ проти України негативно впливає на інвестиційний клімат держави, особливо у поствійськовий період. Вбачається необхідним удосконалення інвестиційного законодавства щодо реалізації гарантій іноземних інвесторів і практики його застосування. Вивчення особливостей та проблемних аспектів урегулювання інвестиційних спорів між державами та іноземними інвесторами є перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18.05.1965 р. № 995_060. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text.

2. Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами: Закон України від 16.03.2000 р. № 1547-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1547-14#Text>.

3. Бондар К.П. Особливості правової природи арбітражних механізмів Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів (ІКСІД): дис. ... канд. юрид. наук. Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право. Київ, 2016. 213 с.

4. Інвестиційне право : підручник / Ю. М. Жорнокуй, О. М. Шуміло, О. П. Суц та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя. Харків : Право, 2015. 512 с.

5. ICSID Publishes 2022 Annual Report. URL: <http://surl.li/hawcv>.

6. Крупчан О.Д. Концептуально-правові підходи до створення міжнародного інвестиційного арбітражу в Україні. URL: <http://surl.li/hawcd>.

7. Кірлін О. Який суд захистить інвесторів? Економічна правда. 20.04.2023. URL: <http://surl.li/gxxng>.

8. Войтович С. Україна як місце інвестиційного арбітражу. URL: <http://surl.li/hawcl>.

9. Іноземні інвестори в Україні в рамках ICSID: гра в чії ворота? Правовий тиждень. URL: <http://surl.li/hawcp>.

REFERENCES

1. Konventsiia pro poriadok vyrishennia investytsiinykh sporiv mizh derzhavamy ta inozemnymy osobamy vid 18.05.1965 r. № 995_060. (1965) N. p. Verkhovna Rada Ukrainy Ofitsiinyi sait–Verkhovna Rada of Ukraine. Official site. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text [in Ukrainian].

2. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro poriadok vyrishennia investytsiinykh sporiv mizh derzhavamy ta inozemnymy osobamy: Zakon Ukrainy vid 16.03.2000 r. № 1547-III. (2000) N. p. Verkhovna Rada Ukrainy Ofitsiinyi sait–Verkhovna Rada of Ukraine. Official site. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1547-14#Text>. [in Ukraine].

3. Bondar, K.P. (2016). Osoblyvosti pravovoi pryrody arbitrazhnykh mekhanizmiv Mizhnarodnoho tsentru z vrehuliuvannia investytsiinykh sporiv (IKSID). Candidate's thesisthesis. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. [in Ukraine].

4. Zhornokui, Yu. M., Shumilo, O. M., Sushch, O. P. (2015). *Investytsiine pravo : pidruchnyk*. Kharkiv : Pravo [in Ukraine].

5. ICSID Publishes 2022 Annual Report. URL: <http://surl.li/hawcv>. [in English].

6. Krupchan, O.D. (2020). *Kontseptualno-pravovi pidkhody do stvorennia mizhnarodnoho investytsiinoho arbitrazhu v Ukraini*. URL: <http://surl.li/hawcd>. [in Ukraine].

7. Kirilin, O. (2023). Yakyi sud zakhystyt investoriv? *Ekonomichna pravda*. 20.04.2023. URL: <http://surl.li/gxxng>. [in Ukraine].

8. Voitovych, S. (2021). Ukraina yak mistse investytsiinoho arbitrazhu. URL: <http://surl.li/hawcl>. [in Ukraine].

9. Inozemni investory v Ukraini v ramkakh ICSID: hra v chyi vorota? *Pravovyi tyzhden*. URL: <http://surl.li/hawcp>. [in Ukraine].